

kolik míst, na něž upozorňuje v komentáři (str. 253) v Bartošově edici manifestu do Benátek. V tomto komentáři postrádám upozornění, že podle Bartošovy edice přeložil (zkráceně) tento manifest také R. Urbánek (s úpravami B. Ryby) ve Výboru z české literatury doby husitské I, Praha 1963, str. 446–448.

Srovnáme-li výsledek této tlumočnické práce s běžnou úrovní dnes poměrně hojných překladů z latiny (starověké), musíme filologickou přesnost, výstižnost a přitom dokonalou češtinu (s tím vším se ovšem u prof. Molnára jako u překladatele husitských textů neseškáváme zdaleka poprvé) „Husitských manifestů“ co nejvýrazněji vyzdvihnout.

Jana Nechutová

Traktát Mistra Ondřeje z Brodu O původu husitů (Visiones Ioannis, archiepiscopi Pragensis, et earundem explicaciones — alias Tractatus de origine Hussitarum). K vydání připravil a úvod napsal *dr. Jaroslav Kadlec*, vydalo Muzeum husitského revolučního hnutí v Táboře, Tábor 1980, stran 36.

Poté co se Jaroslav Kadlec zabýval postillou a synodálním kázáním významného odpůrce Husa a zvláště pak husitů M. Ondřeje z Brodu (Studie o rukopisech 16, 1977, str. 13–26), předkládá nyní edici neznámějšího díla tohoto autora, „Tractatus de origine Hussitarum“. Tento vášnivý pamflet byl dosud přístupný v Höflerově edici (Geschichtschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen II, Wien 1865), zastaralé a nadto nespolehlivé. Na rozdíl od Höflera, který užil při pořizování svého vydání jediného rukopisu, kolacionoval Kadlec všechny dosud známé rukopisy, celkem šest: z nich čtyři pocházejí z 15. století, jeden ze století šestnáctého a poslední je ještě o sto let mladší. Významné pro české husitology-editory je i to, že žádný z těchto rukopisů není uložen v ČSSR.

Poněvadž edice sama je po stránce rekonstrukce textu, aparátu i citací zjevně vzorná (nic jí neubírá několik malých tiskových nedopatření; domnívám se, že snad měla být vyznačena jako loci dvě biblická místa (Is. 1,6; Rom. 3, 12) na konci str. 28, neboť zde nejde o autorovu biblickým stylem ovlivněnou díku, ale o skutečné citáty). Budiž mi tedy dovoleno zachytit zde několik poznámek k obsahu vydaného Ondřejeva spisku. Obsahovou stránkou traktátu se zabývali již Josef Pekař a Josef Macek. Oba přes rozdílnost východisek a stanovisek shodně konstatují, že tento text, řečeno slovy Mackových, „má co říci k otázce společenského rozvrstvení Tábora“ (Tábor v husitském revolučním hnutí, I, Praha 1952, str. 357). Pekař konstatuje (Žižka a jeho doba, I, Praha 1927, str. 33), že „Ondřej klade velký důraz na materiální, hospodářský a sociálně-stavovský obsah revoluce; líčení bludů dogmatických ustupuje cele do pozadí.“ Traktát však ukazuje velmi názorně, i když se na rozdíl od jiných husitských a protihusitských polemik nezabývá věroukou, a snad o to spolehlivěji a názorněji, na mechanismus zajatého vedení ideologické pře.

Za prvé můžeme sledovat, jak Ondřej užívá těchž autorit biblických i mimobiblických a těchž „loci communes“ jako husitští traktátoví autoři (např. eschatologický topos), jiný je pouze adresát. Typické je, že zde najdeme i tytéž konkrétní výtky: tak jako husitští autoři vytykají instituci církvi a jejím představitelům v prvé řadě hrabivost, i Ondřej mluví o „ingens Wicelistarum avaricia“ (str. 18), „ferocitas et aviditas ad rapiendum aliena“ (str. 19) apod. Autor si patrně nedokázal vysvětlit (i když z závěru traktátu přiznává, že je to trest za nehodný život kléru — myšlenka, již se Tractatus přimává k reformní postille, studované Kadlecem v citovaném článku) tak rychlé a účinné rozšíření viklefismu-husitismu jinak než spiknutím a korupcí; zde vidíme podezřívavou pomluvu jako prvek ideologické obrany („Facta iam conspiracionis liga...conportabantur pecunie..., quibus in magna copia congregatis primo dilectos principis datis muneribus corruperunt...“ str. 19).

Tomuto typu polemických prostředků odpovídá to, že autor sahá jako po argumentu po zvolna se vytvářejících záračných a legendárních vyprávěních: „...silencio transire non debeat miraculum, quod ostendit Omnipotens in corporibus mortuis aliquorum... quorum aliquos et ex nomine et ex moribus novi...“ — str. 15; podobně na str. 19

o mrtvých tělech pobitých viklefištů, která nebyla sto zůstat ležet na zádech tváří k nebi — „prout a multīs veridicīs communitēr dicebatur“, zatímco „corpora bonorum a viclefistīs interfectorum nec a canibus nec a porcis lea velut nix alba seu quasi lota a sordibus ad celum versa facie iacebant...“⁴. Charakteristické pro husitskou polemiku je též to, jak se obě strany ucházejí o univerzitu a jak tudíž katolická strana její ztráty želí (str. 15, 17). Zajímavá je absence prvku, běžného např. v polemice Husové i Pálčově, totiž nacionální argumentace (nacio, idioma, lingua, liguagium), která se Ondřejovi (spis je navíc psán v emigraci) nabízela všude, kde mluví o tom, jak si čeští kacíři váží Angličana Viklefa (např. „Anglicum vero caudatum Wiclef cunctis preferentes“ str. 15), o kaceřování krále a královny (str. 21), o povolání Vitolda Litevského (str. 12) a konečně i při zmínkách o univerzitě. Ondřej dále — právem — spojuje české „viklefišty“ s lidovým kacířstvím, zejména s valdenskými a se sektou svobodného ducha (str. 17) — i to je zde prostředek ke snížení protivníka.

Všechna tato — a ovšem i další — místa budou mít význam pro literární historii středověké polemiky, zejména husitské. Z hlediska literárněhistorického je ovšem Traktatus zajímavý přinejmenším ještě i svým rétorickým a patetickým závěrem. Historik si patrně povšimne zase pozoruhodné důslednosti, s níž autor Traktátu má ve zvyku jedním dechem s Čechami jmenovat Moravu (str. 16, 17, 18), i nápadné skutečnosti, již zaznamenal už Pekař: Ondřej vůbec nemluví o Táboru ani o Táborech — v celém traktátu je jediná atypická zmínka (str. 23), nikde neužil ani označení „husité“, nýbrž pouze „viklefišty“.

Je tedy traktát M. Ondřeje z Brodu O původu husitů textem velmi a všestranně podnětným, takže jak prof. Kadlecovi, tak Muzeu husitského revolučního hnutí v Táboře, jež brožuru vydalo, patří za tento ediční čin díky a uznání. Nepovzbudil-li bádání o textu Brodova Traktátu překlad R. Urbánka, revidovaný B. Rybou, který vyšel pod titulem „O vzniku husitství“ ve Výboru z české literatury doby husitské I (Praha 1963, str. 428—435), věříme, že takovýto podnět vzejde z nové edice.

Jana Nechutová

Zum Augustin-Gespräch der Gegenwart II. Herausgegeben von Carl Andresen. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1981, Wege der Forschung, Band 327. Stran 367.

Od vydání předchozího svazku studií „Zum Augustin-Gespräch der Gegenwart“ (Köln 1962, 1975) uplynulo dnes, kdy se objevuje jeho pokračování, téměř dvacet let. Má tedy tento druhý soubor reprezentovat hlavní problémy a směry augustinovského studia a jeho výsledky za tato minulá dvě desetiletí. Druhý svazek je uveden studií vydavatele obou souborů, předního znalce křesťanské antiky a Augustina zvláště, Carla Andresena, „Das Augustingespräch 1960—1980“ (str. 1—39). Je to shrnující, hodnotící a zároveň programová stať, filozoficky laděná a úměrně esejisticky zpracovaná. „Gesprächssituation“ je v Andresenově pojetí podmíněna spíše dobou než materiálem, kladení otázek a způsob jejich řešení vychází více z dobové podmíněné psychologie badatelova subjektu než z Augustina samotného jako objektu zkoumání. Rozhodně to platilo v době prvního Augustinova jubilea v tomto století v r. 1930, kdy se augustinovským životním a světovým názorem inspirovala filozofie existence, jak lze ukázat na příkladě Jaspersově. Duchovní situace r. 1954 (druhé Augustinovo jubileum) chápala už Augustina ne tolik jako partnera, spíše jako učitele; hojněmu zájmu se tehdy těšil tzv. politický augustinismus (názory na občanství boží i pozemské obce). — O něco posledních dvacet let, jež jsou vlastním předmětem úvodní stať, se podle Andresena vyznačuje přesunem těžiště k věčnému bádání historickému a filologickému, ke specializaci studia. Zřejmě opravdu augustinovskými myslící a existencialisticky orientovaný autor to nevíta (zajímavé je jeho srovnání situace Augustina v současném světě a jeho pozicí za pozdní scholastiky, což demonstruje na P. Ricoeurovi: „In seinem (roz. Augustinově) Falle bedeutet das spezifische Fachgespräch einen beklagenswerten Verlust der Mitte, d. h., es signalisiert einen Positionsverlust Augustins in der Geistesituation der Gegenwart“ (str. 20).